

УДК 331.5.024.5

Глікчієва О. І.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова

ІННОВАЦІЙНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ РИНКУ ПРАЦІ УКРАЇНИ

У статті розглянуто теоретичні підходи до визначення поняття “інновація”. Проаналізовано тотожність термінів “інновації” та “нововведення” та його значення для ринку праці України. Розглянуто інновації на національному ринку праці.

Ключові слова: інновації, нововведення, ринок праці, інновації ринку праці, інноваційні трансформації.

За сучасного стану розвитку національної економіки, а саме її трансформаційних перетворень, одне з ключових місць посідають інновації в загальній структурі економічних відносин. Такі перетворення спонукають до визначення як нових підходів щодо наукового трактування самої трансформації, так і до появи нових методів регулювання національною економікою. Ринок праці, як один з головних елементів розвитку виробничих відносин, а отже і національної економіки, також зазнає як зовнішніх, так і внутрішніх змін. Впровадження інновацій на ринку праці України дає можливість створення конкурентного середовища на ньому та якісної трансформації національної економіки.

Дослідженню теоретичних та прикладних засад інноваційного розвитку економіки присвячено велику кількість праць вітчизняних та зарубіжних економістів і учених. До них, передусім, належать праці, А. Гальчинського, О. Дація, В. Євтушевського, С. Ілляшенка, Л. Лозовського, К. МакКоннелла, В. Мединського, Б. Райзберг, Б. Твіста, Р. Фатхутдінова, М. Хучека, Й. Шумпетера та інших. Проблеми становлення і розвитку ринку праці приділяється пильна увага. Численні аспекти даної теми висвітлені у працях вітчизняних вчених: Д. Богині, О. Грішньої, В. Геєця, Е. Лібанової та інших. Проте динамізм економічних змін, як у нашій країні, так і у світі, зумовлює необхідність розгляду питання інноваційності ринку праці.

Метою статті є розгляд інновацій та дослідження інноваційних процесів на ринку праці України, визначення проблем та пріоритетних напрямів трансформації ринку праці в Україні.

Перш, ніж перейти до розгляду інноваційних трансформацій ринку праці, розглянемо саме поняття “інновація”, оскільки його тлумачення дасть змогу обрати правильну стратегію інноваційного розвитку економіки України та побудувати економічні та інші механізми та організаційні форми управління.

Дуже часто поряд із терміном “інновація” вживають і термін “нововведення”, часто ототожнюючи їх, що породжує багатогранність поглядів на сутність поняття у науковій літературі. Тому досить важливим є їх розмежування чи підтвердження єдиної сутності. Поняття “інновація” чи “нововведення” є основою всієї теорії інноваційного розвитку економіки. Їх онтологічний зміст визначається як запровадження вперше створених елементів або моделей в певну сферу діяльності, підвищуючи її результативність.

Інновація походить від латинського “innovation”, що перекладається як

“нововведення”. У словнику іншомовних слів інновація визначається як “нововведення в галузі економіки, техніки тощо на основі досягнень науки і передового досвіду” [1]. У Великому тлумачному словнику сучасної української мови термін “інновація” трактується у двох значеннях: 1) нововведення; 2) комплекс заходів, спрямованих на впровадження в економіку нової техніки, технологій, винаходів тощо [2]. Великий економічний словник містить таке визначення інновації – “це нововведення в галузі техніки, технології, форм організації праці та управління” [3].

Більшість науковців використовують термін “інновація”, пояснюючи будь-яке абстрактне нововведення, від впровадження якого очікується економічний ефект у певній сфері діяльності. К. МакКоннелл і С. Брю, використовували поняття “інновація” й “нововведення” як синоніми і розуміли під ними цілковито новий продукт, що запроваджувався у виробництво або нову технологію при виготовленні відповідної продукції, а також створення нових форм організації бізнесу [4]. Б. Райзберг і Л. Лозовський, вважають, що “інновація – це нововведення в галузі техніки, технології виробництва, методів організації праці чи управління, які базуються на використанні сучасних наукових досліджень” [5].

Ф. Котлер трактує інновацію як технологію чи продукт, що мають свої унікальні властивості, тобто відмінні від вже існуючого на ринку асортименту, але які споживач сприймає як цілковито нові. Польський економіст М. Хучек, характеризуючи інновацію в трьох напрямках: функціональному, атрибутивному та предметному зазначає, що інновація полягає в упровадженні нових видів інструментів або нових принципів користування інструментом, нової сировини чи матеріалу або в новій дії [6]. На думку С. Ілляшенко, інновація – це кінцевий результат діяльності зі створення і використання нововведень, втілених у вигляді удосконалених чи нових товарів (виробів чи послуг), технологій їх виробництва, методів управління на всіх стадіях виробництва та збуту товарів, що сприяють розвитку і підвищенню ефективності функціонування підприємств, які їх використовують [7]. О. Васильєв та Н. Богдан інновацією вважають кінцевий результат інноваційної діяльності, що отримав утілення у вигляді введеного на ринок нового чи вдосконаленого продукту, нового чи вдосконаленого технологічного процесу, що використовується у практичній діяльності, або нового підходу до соціальних послуг [8].

Досліджуючи сутність інновацій, треба відзначити, що основою їх аналізу є класичне визначення цього явища, яке ввів у науковий обіг Й. Шумпетер. Він трактував інновацію як нову науково-організаційну комбінацію виробничих чинників, а саме: використання нових матеріалів і компонентів; використання нової продукції; введення нових процесів, технологій; відкриття нових ринків; введення нових організаційних форм [9]. Іншими словами, Й. Шумпетер розглядав інновацію як процес, у якому одна інновація спричиняє іншу: зміна в технології, поява нових матеріалів і компонентів призводить до появи нового продукту, який вимагає змін у бізнес-процесах. Нові продукти можуть призводити до формування нових ринків, нових організацій, нових партнерств. Інновації – це рушій розвитку суспільства, мотив подальшої діяльності, тому можна стверджувати, що інновації – це закономірна і обов’язкова умова загальноекономічного розвитку.

Під терміном “інновації” розуміють новостворені і впроваджені у виробництво

конкурентоздатні технології, продукцію чи послуги, а також нові управлінські чи організаційні методи та форми, що призводять до зміни об'єкта управління і одержання економічного, соціального, екологічного, науково-технічного або іншого ефекту.

Отже, з вищенаведеного можемо зробити висновок, що поняття “інновація” та “нововведення” є тотожними. Тотожне тлумачення цих понять є дуже важливим для розвитку сучасного ринку праці України, оскільки ті трансформації, які відбуваються на ньому більше підпадають під поняття нововведень, тобто такі, що були запозичені. Для національного ринку праці такі процеси є інноваційними, хоча в глобалізаційному сенсі їх треба вважати нововведеннями.

За останнє десятиріччя на ринку праці України впроваджено ряд заходів інноваційного плану, які позитивно впливають на його кон'юктуру. Зокрема, це інноваційні технології державної служби зайнятості, які забезпечують якісне надання послуг незайнятому населенню та роботодавцям. Головною серед них є ЄТОНН – єдина технологія обслуговування незайнятого населення, яка реалізується через ЄІАС – єдину інформаційно-аналітичну систему. Створення єдиного інформаційного простору дає можливість формувати і підтримувати всеукраїнську базу оперативних вакансій і резюме шукачів роботи.

Єдиної інформаційно-аналітичної системи – це засіб оперативного реагування на потреби шукачів роботи та роботодавців і доведення до рівня сучасних міжнародних стандартів. За період її функціонування пройдено декілька етапів: проведено інвентаризацію існуючого програмного забезпечення та його модернізацію шляхом переходу на платформу NET, підвищено пропускну спроможність каналів зв'язку, забезпечено центри зайнятості комп'ютерною технікою, навчено фахівців та безпосередньо впроваджено програмне забезпечення – модернізовану систему ЄІАС.

Насамперед, створено можливості комплексного підбору пропозицій роботи в режимі “on-line” не тільки в межах регіону, а й по всій Україні, до того ж, як за основним фахом, так і за суміжними професіями, спеціальностями. Модернізований блок диспетчеризації робить можливим пошук інформації про особу у загальнодержавній базі даних, що дозволяє посилити адресний підхід до особи та індивідуалізацію послуг, а також сприяє проведенню якісного контролю за обґрунтованістю матеріальних виплат у разі подання клієнтом недостовірних даних про останнє місце роботи чи розмір заробітної плати.

ЄІАС оперативно адаптується до нових законодавчих змін, зокрема щодо надання службою зайнятості послуг незалежно від зареєстрованого місця проживання чи перебування особи – з пошуку необхідної роботи, професійного навчання, прийняття участі в оплачуваних громадських роботах та ін.

З впровадженням ЄІАС значно розширились можливості організації професійного навчання безробітних за необхідними, в т. ч. унікальними професіями та спеціальностями в навчальних закладах державної служби зайнятості. У новій системі якісно автоматизована функція планування перерахунків матеріального забезпечення безробітним, що сприяє своєчасному упередженню переплат, впроваджено “аудит” персональної картки особи – програма чітко фіксує зміну прізвища, ім'я, по-батькові громадянина, його ідентифікаційного номеру, даних паспорта, особового рахунку, що унеможливорює використання коштів Фонду не за призначенням.

Враховуючи, що сьогодні шукачі роботи все більше використовують Інтернет як одне з оперативних джерел пошуку інформації, в тому числі для пошуку роботи, державна служба зайнятості на Інтернет-медіа-порталі “Труд” (www.trud.gov.ua) надала можливість скористатись загальнодержавною базою даних вакансій і резюме шукачів роботи. Використовуючи ці дані, шукачі роботи та роботодавці мають можливість підбирати легальні вакансії та підходящих працівників наступного дня після їх внесення до бази даних.

Система забезпечує електронний міжвідомчий взаємообмін даними з Пенсійним Фондом України (ПФУ), Державною податковою адміністрацією України (ДПА), Державним Казначейством, що дозволяє уникнути розбіжностей даних при призначенні матеріального забезпечення, скоротити термін обробки масивів документів, зменшити кількість довідок, що видаються клієнтам.

Крім того, в ЄІАС реалізовані ефективні інструменти контролю за організацією та інформаційною підтримкою управлінських рішень щодо надання послуг, обліку персоналу і документообігу служби зайнятості. Перевірка на регіональному та державному рівнях електронних баз даних підлеглих центрів зайнятості, зокрема, щодо правомірності і своєчасності прийняття рішень по особам, якості і ефективності надання послуг різним групам клієнтів, оперативного укомплектування вакансій дозволяє виявити слабкі місця в управлінському менеджменті базового та регіонального рівня.

З впровадження ЄІАС починається новий етап розвитку державної служби зайнятості України у наданні спектру соціальних послуг клієнтам за сучасними міжнародними стандартами та менеджменту з використанням світових стандартів обробки інформації.

Серед останніх інновацій ДСЗ – профорієнтаційні термінали – це молодіжний профорієнтаційний Інтернет-портал, доступ до якого здійснюється через татч-скріни, розташовані у навчальних закладах. Цей інноваційний підхід допомагає зменшувати розрив між ринком освітніх послуг та ринком праці як на національному, так і на регіональному рівнях.

Корисним є інноваційний підхід до реклами послуг служби зайнятості, яка розміщується на маршрутному таксі, відео-екрані гіпер-маркетів, біжучій електронній стрічці на приміщеннях обласних та районних відділеннях.

З розвитком інформаційних технологій мобільний зв'язок став більш доступним для широких верст населення, тому на ринку праці впроваджено мобільний сервіс “Пошуку роботи”.

Ще одним інноваційним рішенням з метою вдосконалення інформаційних послуг є впровадження нового сервісу “Калькулятор розрахунку допомоги по безробіттю”. Завдяки даному сервісу є можливість самостійно розрахувати та отримати інформацію щодо умов призначення статусу безробітного, тривалості та розмірів виплати допомоги з безробіття, існуючих обмежень щодо розміру виплати по певному регіону.

Поряд з цим, інноваціями на ринку праці є впровадження лізингу персоналу, аутстафінгу, аутсорсингу. Лізинг персоналу передбачає, що працівники перебувають у штаті підприємства-лізингодавця, яке забезпечує ними на певний період роботодавця-замовника. Обидві сторони укладають угоду з лізинговим провайдером. Роботодавець повинен надати роботу працівникові та сплатити послугу провайдеру. Ця послуга дає

можливість компанії-замовнику швидко змінювати кількість персоналу залежно від ситуації та обсягів діяльності.

Аутстафінг базується на виведенні персоналу за штат компанії. Компанія провайдер стає формальним роботодавцем для працівників компанії-клієнта і бере на себе повну відповідальність за них. Провайдер оформлює працівників у свій штат та відповідає за виплату заробітної плати, податків, проведення роботи з персоналом. Аутсорсинг – це запозичення ресурсів ззовні. Передбачає виконання сторонньою організацією окремих завдань чи бізнес-процесів, які не є профільними для підприємства, але необхідні для повноцінного його функціонування.

У державній службі зайнятості створена система орієнтації безробітних на підприємництво та самозайнятість, яка включає надання інформаційних та консультаційних послуг в напрямку підприємництва, профдіагностичне тестування, а також професійне навчання з професій та спеціальностей, які дають необхідні знання для малого бізнесу.

У кожному міському, міськрайонному та районному центрі зайнятості створено куточок для осіб, які мають намір започаткувати власну справу, в якому розташовані матеріали з інформацією про те, як почати свій бізнес, як розробити бізнес-план тощо.

Також, з метою отримання особами, які виявили намір відкрити власну справу, необхідних знань щодо підприємницької діяльності, в базових центрах зайнятості створені та діють консультаційні пункти з підприємницької діяльності. До роботи зазначених пунктів залучаються фахівці податкової адміністрації, фінансових та юридичних служб району (міста), які надають індивідуальні консультації та залучаються до участі в інформаційних семінарах.

З метою надання необхідних знань з організації підприємницької діяльності та допомоги у складанні бізнес-плану, центрами зайнятості організовується цільове підвищення кваліфікації з основ підприємництва та бізнес-планування.

У разі реєстрації громадянина в службі зайнятості та отримання статусу безробітного, йому може бути виплачена призначена допомога по безробіттю одноразово для організації підприємницької діяльності.

Висновки. Не дивлячись на досить вагомні кроки щодо трансформації ринку праці України, таких дій не достатньо для підвищення його конкурентоспроможності. Ринок праці в Україні залишається розбалансованим і малоефективним, а його структура характеризується неузгодженістю, пов'язаною із суперечністю між відкритим, гнучким, ліберальним характером ринку трудових ресурсів та жорсткими, державними нормами його регулювання. Проблеми, які виникають унаслідок цієї суперечності, а саме: виникнення неформальних форм зайнятості, значного дефіциту кваліфікованих трудових ресурсів, унеможливлення діалогу між роботодавцем та працівником та інші, потребують реформування державної політики у сфері зайнятості, основним пріоритетом якої має стати створення правових, економічних та інституційних умов для підвищення ефективності зайнятості населення.

Такими заходами можуть бути реформування державного регулювання ринку праці та соціальної політики з метою перешкоджання зростанню нестандартної зайнятості; заохочення роботодавців до створення постійних робочих місць за рахунок різних джерел фінансування; впровадження механізмів звільнення і перерозподілу зайнятих; розширення можливостей отримання населенням офіційних основних і

додаткових доходів; підвищення якості та конкурентоспроможності робочої сили; внесення змін у трудове законодавство, які дозволять розширити права громадян, що працюють на умовах нестандартних трудових договорів; посилення державного контролю за дотриманням трудового законодавства. Реалізація цих дій дозволить зменшити рівень безробіття, збільшити доходи домогосподарств шляхом створення нових високооплачуваних робочих місць, призведе до реструктуризації економіки, зростання виробництва та сприятиме розвитку соціальної сфери.

Використані джерела:

1. Словник іншомовних слів [Текст] / [укл. : С. М. Морозов, Л. М. Шкарапута]. – К. : Наук. думка, 2000. – С. 230. – (Словники України).
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови [Текст] / уклад. І голов. ред. В. Т. Бусел. – К. : Ірпінь : Перун, 2003. – 1440 с.
3. Борисов А. Б. Большой экономический словарь [Текст] / А. Б. Борисов. – М. : Книжный мир, 1999. – С. 29.
4. МакКоннелл С. Л. Экономикс: принципы, проблемы и политика [Текст] / К. Р. Макконнелл, С. Л. Брю ; пер. с 14-го англ. изд. – М. : ИНФРА-М, 2005. – XXXVI. – С. 588.
5. Райзберг Б. А. Современный экономический словарь [Текст] / Б. А. Райзберг, Л. Ш. Лозовский, Е. Б. Стародубцева. – 2-е изд., исправ. – М. : Инфра-М, 1999. – 479 с.
6. Glaziev S. Innovation activity of industrial enterprises in Russia [Text] / S. Glaziev, I. Karimov, I. Kuznetzova. – [S. p.] : IASA, 1996. – 83 p.
7. Ілляшенко С. М. Маркетинг і менеджмент інноваційного розвитку [Текст]: монографія / С. М. Ілляшенко. – Суми : Унів. кн., 2006. – С. 41.
8. Васильєв О. В. Економіка і організація інноваційної діяльності [Текст]: консп. лекц. (для студентів 4 курсу напряму підготовки 0501 “Економіка і підприємництво” спеціальності 6.050100 “Економіка підприємства”) / О. В. Васильєв, Н. М. Богдан ; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х. : ХНАМГ, 2010. – 100 с.
9. Мартюшева Л. С. Інноваційний потенціал підприємства як об’єкт економічного дослідження / Л. С. Мартюшева, В. О. Калишенко // Фінанси України [Текст]. – 2002. – № 10. – 72 с.
10. Державна служба зайнятості впровадила новітні інформаційні технології [Електронний ресурс]. – 2011. – Режим доступу до ресурсу : http://www.dcz.gov.ua/control/uk/publish/article.jsessionid=CD6C9650CEFF66519B1061026132C7D6?art_id=227806&cat_id=3722603.
11. Відкрився перший в Україні Інформаційно-консультаційний центр Державної служби зайнятості [Електронний ресурс] // Урядовий портал. – 2015. – Режим доступу до ресурсу : http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=248102530.

Иликчиева О. И. Инновационные трансформации рынка труда Украины.

В статье рассмотрены теоретические подходы к определению понятия “инновация”. Проанализированы тождество терминов “инновации” и “нововведение” и его значение для рынка труда Украины. Рассмотрены инновации на национальном рынке труда.

Ключевые слова: инновации, нововведения, рынок труда, инновации рынка труда, инновационные трансформации.

Ilikchieva O. I. Innovative transformation of labour market Ukraine.

The article deals with theoretical approaches to the definition of “innovation”. Analyzed the identity of the terms “innovation” and “innovation”. We consider innovations in the labor market of Ukraine.

Key words: innovation, innovation, labor market, labor market innovations, innovative transformation.